

(ISSN: 2602-4047)

Doğan, F. N. (2024). Kutsal Kitaplar Perspektifinden Dil Olgusuna Genel Bir Bakış, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 9(28), 699-715.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.2853>

Article Type (Makale Türü): Derleme Makale

KUTSAL KİTAPLAR PERSPEKTİFİNDEN DİL OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŞ¹

Fatma Nur DOĞAN

Dr., Elazığ, Türkiye, fatmadgn1414@gmail.com

ORCID: orcid.org/0000-0001-7933-9741

Gönderim tarihi: 01.08.2024

Kabul tarihi: 15.11.2024

Yayın tarihi: 01.12.2024

Öz

İnsanların duygu, düşünce, istek veya hayâllerini başkalarına anlatmalarını sağlayan en temel araç dildir. Dil, insanı diğer varlıklardan ayıran, onu tek ve biricik kılan niteliklerden biridir. Dil sayesinde bütün duygular, düşünceler, istekler ifade olanağı bulur. İnsan dilin olanakları çerçevesinde düşüncelerini şekillendirmekte ve bunları diğer bireylerle paylaşabilmektedir. Bu noktada dil insanın konuşabilmesini, başkalarıyla iletişim kurabilmesini sağlayan önemli bir araçtır. Hiçbir zaman insan dışındaki diğer canlılar bahsedilen haberleşmeyi sonsuz anlamlar ve anlatımlar üretmek şeklinde gerçekleştiremez, herhangi bir düşünceyi aktarmak niyetiyle oluşturamazlar. İletişimi düşünceden yoksun olarak içgüdüleriyle sağlarlar. Dolayısıyla birçok araştırmacı dil kavramı üzerine eğilmiş bu kapsamda dilin edinimi, dilin doğuşu, dilin kökeni, ilk dilin ne olduğu, dillerin nasıl farklılaştığı, sözcüklerin nasıl ortaya çıktığı konularında çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bu araştırmada kutsal kitaplardan hareketle dil olgusunu incelemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle dilin doğuşuna yönelik teoriler üzerinde durulmuş; sonrasında kutsal kitaplardan hareketle dilin ortaya çıkışı, ilk dilin ne olduğu, dillerin çeşitlenmesi meselesi aydınlatılmaya çalışılmıştır. Kutsal kitaplar ışığında yapılan incelemeler sonucunda dilin kökenine yönelik farklı inanışların olduğu tespit edilmiştir. Kur'an, Tevrat ve İncil olmak üzere üç kutsal kitapta da konuşan ilk insanın Âdem olduğu belirtilmiştir. Ancak kutsal kitaplar ışığında yapılan incelemeler sonucunda dilin kökenine yönelik iki ayrı inanışın olduğu tespit edilmiştir. Kur'an'da dilin Allah tarafından Âdem'e öğretildiği vurgulanırken Tevrat'ta ise varlıkları Âdem'in adlandırdığı üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte konuşulan ilk dile, bu konuşmanın nasıl gerçekleştiğine yönelik kesin bilgilere de rastlanmamıştır. Ancak dillerin farklılaşmasıyla ilgili açıklayıcı bilgilere sadece Tevrat'ta yer verildiği görülmüştür. Çalışmanın Kur'an, Tevrat ve İncil'den hareketle kutsal kitaplardaki dil meselesinin görünümünü ortaya koyması bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Dil, köken, kutsal kitap.

Sorumlu Yazar: Dr., Fatma Nur Doğan, fatmadgn1414@gmail.com

Etik Kurul Onayı: Çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

İntihal/Etik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

¹ Bu çalışma Prof. Dr. Serdar YAVUZ tarafından yürütülen "Türkçenin Morfolojik Yapısı ve Dil Bilgisi Öğretimi I" adlı doktora dersi kapsamında hazırlanmıştır.

AN OVERVIEW OF THE PHENOMENON OF LANGUAGE FROM THE PERSPECTIVE OF HOLY BOOKS

ABSTRACT

Language is the most basic tool that enables people to express their feelings, thoughts, wishes or dreams to others. Language is one of the qualities that distinguish human beings from other beings and make them unique and unique. Through language, all emotions, thoughts and wishes find the opportunity to be expressed. People shape their thoughts within the framework of the possibilities of language and share them with other individuals. At this point, language is an important tool that enables humans to speak and communicate with others. Other living beings other than human beings can never realize the said communication in the form of producing infinite meanings and expressions, nor can they create it with the intention of conveying any thought. They communicate by instinct, devoid of thought. Therefore, many researchers have focused on the concept of language, and in this context, they have conducted various studies on the acquisition of language, the birth of language, the origin of language, what the first language was, how languages differed, and how words emerged. This study aims to examine the phenomenon of language based on the holy books. In this context, first of all, the theories about the emergence of language are emphasized; then, based on the holy books, the emergence of language, what the first language is, and the differentiation of languages are tried to be clarified. As a result of the examinations made in the light of holy books, it was determined that there are different beliefs about the origin of language. In all three holy books, the Qur'an, the Torah and the Bible, it is stated that Adam was the first human being to speak. However, as a result of the examinations made in the light of holy books, it was determined that there are two different beliefs about the origin of language. In the Qur'an, it is emphasized that language was taught to Adam by Allah, while in the Torah it is emphasized that Adam named the beings. However, there is no definite information about the first language spoken and how this speech was realized. However, it has been observed that explanatory information about the differentiation of languages is given only in the Torah. The study is considered to be very important in terms of revealing the appearance of the language issue in the holy books based on the Kur'an, Tevrat and Incil.

Keywords: Language, origin, holy book.

GİRİŞ

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir sistem olan dil; duyguların, düşüncelerin, isteklerin, hâyallerin ifade edilmesini sağlayan en temel araçtır. İnsanın anne karnından itibaren edinmeye başladığı bu sistem ona hayatı boyunca eşlik etmektedir. Bu sebeple dilin ne olduğu, içeriği, tanımı, neleri kapsadığı, nelerle ilişki içerisinde olduğu, ne zaman ortaya çıktığı, nasıl çeşitlendiği gibi konular her zaman merak konusu olmuştur.

Almancada önce *'konuşmak (sprechen)'* fiilinden türetildiği bilinen dil insanın konuşma tarzını, konuşabilme olgusunu veya konuşma ile kast edilen şeyin kendisini ifade eden bir isim olarak kabul edilmiş ve bu şekilde birçok biçimde ifade edilmiştir (Porzig, 2011). Ancak dil, genel olarak sözlü ve yazılı bir biçimde iletişim kurmada kullanılan, insana özgü, insanın doğduğu andan beri edinmeye başladığı düşünme ve düşüleni aktarma dizgesi olarak bilinmektedir (Aksan, 2016). Aksan dili, insana özgü olan düşünmenin ve düşünüleni aktarmanın bir aracı olarak kabul etmiştir. Dil, görüldüğü üzere birçok niteliği olan çok yönlü bir olgudur. Saussure de (2014) bir olgu olarak tanımladığı dil yetisini belirli bir zamanda ve belirli bireyler topluluğu tarafından kullanılan dilin aldığı biçimlerin tümü olarak ifade etmiştir. Bu sebeple dilin herhangi bir topluluk tarafından kullanılan bir kod olduğu söylenmiştir (Kıran & Kıran, 2018). Bununla birlikte Chomsky, "Dili incelemek, bazılarının insanın özü dediği şeye yaklaşımdır, yani zihnimizin, bildiğimiz kadarıyla yalnızca insana özgü, ayırt edici niteliklerine" der (Erkman Akerson, 2008). Bu çerçevede dikkat çeken en önemli husus dilin öncelikle *"insana özgü bir yeti"* olarak ifade edilmesidir.

Chomsky insanı diğer varlıklardan ayıran en temel gücün dil olduğunu söylemiş, bu dil yetisinin ise doğuştan her bireyde mevcut olduğunu ifade etmiştir. Öyle ki Chomsky (2001), kimi zaman insanlardan daha uyumlu tavırlar ve aktiviteler gösterebilme gücü olmasına rağmen bir maymunun hiçbir zaman bir insan gibi konuşmadığını, insanın dil yeteneğine sahip olmadığını dile getirerek bu durumu açıklamıştır. Chomsky (2009) dili yalnızca insana özgü, insanın doğuştan sahip olduğu, bazı patolojik durumlar dışında tüm insanlarda doğuştan var olan biyolojik ortaklık olarak tanımlamıştır. Chomsky gibi başka araştırmacılara göre de evrensel bir gramer ekseninde doğuştan getirilen dil, sinirsel bir aygıtın varlığına bağlıdır ve bu aygıtta yalnızca insan türü sahiptir (Dessalles vd., 2014). Bu görüşe göre her birey dünyaya dil edinme aygıtı ile gelir ve bu donanım insan türünün hepsi için ortaktır. Bu bakış açısına göre dil; doğal bir nesne, insan zihninin bir ögesi ve insan türüne bağışlanmış yetilerin önemli bir parçasıdır (Chomsky, 2018). Ancak dil yetisi doğuştan gelen bir özellik olmasına karşın dil, doğuştan gelen bir etkinlik değildir (Kıran & Kıran, 2018). Çünkü dil, kültürel bir süreç ister ve bu süreçle zaman içerisinde öğrenilir.

Dil, insana özgü bir yeti olsa da yeryüzünde insan dışındaki diğer canlıların da kendi aralarında haberleşmeyi sağladıkları bilinen bir gerçekliktir. Bazı özel dans hareketlerinden yararlanarak bal özünün kovana uzaklığını bildiren arılardan, yaşamaları için yiyeceğin bulunduğu yeri birbirine haber verebilen karıncalara, bazı sesler yardımıyla örneğin tehlikeyi belli edebilen kimi kuşlara, yunuslara kadar pek çok canlının bir haberleşme, bir bildirişme dizgeleri olduğu bilinir (Aksan, 2009). Ancak bu hayvanların iletişimini insanların iletişiminden farklı kılan noktalar vardır. Örneğin hayvanlar çok daha sınırlı sayıda sesler çıkarabilmekte ve hep o anda, buldukları mekânda olanları dışı vurabilmektedirler (Erkman Akerson, 2008). Hiçbir zaman insan dışındaki diğer canlılar

bahsedilen haberleşmeyi sonsuz anlamlar ve anlatımlar üretmek şeklinde gerçekleştirilemez, herhangi bir düşünceyi aktarmak niyetiyle oluşturamazlar. İletişimi düşünceden yoksun olarak içgüdüleriyle sağlarlar. Nitekim bu tür canlıların haberleşme dizgeleri yanında insan dili çok daha kapsamlı ve niteliklidir.

İnsan dilinin düşünce ile olan sıkı ilişkisi onu diğer canlıların haberleşme biçimlerinden oldukça farklı kılmaktadır. Her ne kadar diğer canlıların da çeşitli yollarla iletişim kurabildikleri bilinse de insandaki düşünce ürünü ve sembollerle ifade şeklindeki dil, hiçbir canlıda bulunmamaktadır (Songar, 1986). Bu kapsamda karşılıklı olarak birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen düşünce ve dil ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Düşünce dile dayanarak, daha doğrusu dille kaynaşarak görevini yapabildiği için dil, düşüncenin vazgeçilmez bir ortağı olarak kabul edilmektedir (Kıran & Kıran, 2018). Çünkü kişi düşüncelerini dilde, dil ile, dilin olanaklarıyla oluşturmakta ve yine düşüncelerini dilde, dil ile, dilin olanaklarıyla başkalarına ifade etmektedir (Cündioğlu, 1997). Dilin olanakları çerçevesinde düşüncelerini şekillendirmekte ve bunları diğer bireylerle paylaşabilmektedir. Bu noktada dil, insanın konuşabilmesini, başkalarıyla iletişim kurabilmesini sağlayan önemli bir araçtır.

Dilin Doğuşu

Dilin doğuşu üzerine çokça söz söylenmiştir. Ancak dilin ortaya çıkışı üzerine şekillenen bazı çalışmalarda insanın ancak nesnelere adlandırarak nesnelere varlığını kavrayabildiği kabul edilir. Çünkü bilgi, her nesneyi içinde bulunduğu karışık dizgeden sıyrarak onu anlaşılır kılmak demektir. Bu da ancak her nesneye bir ad verilerek başarılmıştır (Kıran & Kıran, 2018). Düşünceyle ilişkili olarak her nesneye bir ad verilmesiyle de dil meydana gelmiştir.

“İnsan” denen varlığın ortaya çıkması ile “insan dili” nin de oluşup gelişmesi varsayılırsa sözlü insan dilinin tarihçesini bir milyon yıl geriye götürmek mümkün olmuştur (Başkan, 1986, s. 143). Son yıllardaki çalışmalar insanın evrimi gibi dilin de tabii seçim yolu ile ortaya çıktığı görüşüne odaklanmaktadır. Bu çalışmalarda genellikle ses ve işitme organları, beyin gelişimi üzerinde durulmuş; insan dilinin çevredeki sesleri taklit etmekle oluştuğu söylenmiştir (Ercilasun, 2021). Ancak dilin tarihi bilimselliğe dayandırılmadığı için belirsizliklerle doludur. Özellikle “Dilin kaynağı nedir? Diller neden değişir? Diller neden farklıdır? Dil ile doğa, dil ile kültür arasındaki gizemli ilişki nedir?” gibi sorular dilin doğuşuna yönelik çeşitli varsayımların veya söylenlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Kıran & Kıran, 2018). Yani insanın merak eden, düşünen, sorgulayan ve araştıran bir varlık olması onun dil üzerine eğilmesini de kolaylaştırmıştır. Dilin gizemli bir olgu olması da her zaman insanın ilgisini çekmiştir. Pascal Picq dilin bu muammalı yapısını “Eklemlili dilin ortaya çıkışı gözlemlenebilir bir olgu değildir. Eklemlili dilin kökeni hakkındaki araştırmalar bu zorlu engele takılır” sözleriyle belirtmiştir (Dessalles vd., 2014). Gerçekten de geçmişe dönük deneysel kanıtlara sahip olunmamasından dolayı dilin kökenine dair bilimsel sonuçlara ulaşmak oldukça güç olmuş; bilim insanları sözlü döneme ait verilerin azlığı nedeniyle dilin oluşumuna dair ancak varsayımlar üretebilmişlerdir (Karaman, 2017). Bu varsayımlar dilin oluşumu ile ilgili birtakım ipuçları sunmuştur ancak bunların büyük çoğunluğu dillerdeki sözcüklerin çok az bir kısmını açıklamakla yetinmiştir. Sözlü döneme ait elde yeterli kanıt olmadığı için de çoğu görüş bilim çevrelerince kabul görmemiştir.

Dilin kökeni sorusunun nasıl incelendiğine bakıldığında bu konuda iki temel görüşün olduğu ortaya çıkar: dili Tanrı vergisi olarak kabul edenler, dili insan tarafından oluşturulmuş öznel bir tasarım olarak görenler (Akt. Yüksel, 2009). Antik dönem felsefecilerinden Demokritos, Epicurus, Lucretius gibi bazı düşünörlere göre dil düşüncenin meydana gelmesinde temel bir araçtır. Bu yüzden onlar dilin kutsal bir güç tarafından evrensel ilkelere dayanılarak konulmuş olmasını kabul etmezler. Onlara göre insan eklemleme yeteneğini kullanarak anlamlı sesler oluşturmuştur. Böylece insan dilinin, duygusal yapıdaki bazı seslerin örüntülenmesi ile meydana geldiğini savunmuşlardır. Dilin doğuşuna yönelik bu görüş, dil felsefesinde XVIII. yüzyıla kadar benzer şekilde Vico ve Rousseau dâhil pek çok dilci tarafından kabul edilen bir görüş olmuştur (Altunya, 2003). Herder, Humbolt gibi düşünörlere ise bu ortodoks anlayışa karşı çıkarak dilin, insan düşünmesiyle yaratılmış olamayacağını, insanın “iç doğasından” fıskırmış olması gerektiğini belirtirler. Onlara göre dil insanlığın kendi gereksiniminden oluşmuştur, insan kendi doğasında mevcut olan bir şeydir yani tümüyle insana özgüdür (Yüksel, 2009). Görüldüğü üzere bu konuda çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüşlerin yanı sıra dilin kökenine ve dil yetisine yönelik öne sürölen teorilerden bazıları da aşağıdaki gibidir:

Spekülatif (Kurgusal) Teori: Bu görüşe göre insanlar çevrelerinden algıladıkları sesleri taklit ederek dili oluşturmuşlardır. Görüşün temelinde dili doğadaki yansımaların oluşturduğu varsayımı hâkimdir. Örneğin şırıl şırıl akmak, vızıldamak, çınlamak gibi doğal sesler ile dil meydana gelmiştir. Bu görüşü savunan bir dilci olan Dr. W. Oehl'e göre dil doğal seslerin bir yansımasıdır (Ay, 2014). Taklit teorisini savunan P. Hardsdörffer'a göre ise Almanca, tüm sesleri çok iyi algılanabilir şekilde dile getirerek doğanın diliyle konuşmaktadır. Hardsdörffer bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir (Eco, 2004):

“Almanca gökle gök gürlere, hızlı bulutlarla şimşek çakar, doluyla ışık saçar, rüzgârlarla uğuldar, dalgalarla köpüklenir, kilitlerle kilitlenme sesi çıkarır, havaıyla hava sesi çıkarır, toprakla patlar, aslan gibi kükrer... Kırılma gibi öter, serçe gibi cıvırdar... Doğa, kendine özgü bir ses çıkaran her şeyde dilimiz Almanca'yı konuşur.”

Ancak bazı düşünörlere, dilin toplumsal karakterini yansıtmaktan uzak olduğuna inandıkları için bu görüşe katılmazlar. Ayrıca bir dilin kapsamında yer alan yansıma sözcüklerin sayıca azlığı ise bu görüşe yöneltilen eleştirilerin dayanak noktasıdır.

Kültürel/ Antropolojik Teori: W. von Humbolt ise belirli bir dille o dili konuşan insanların kültürleri arasında bir ilişki olduğunu savunmuştur. Humbolt gibi Vico da dilin tarihsel süreç içerisinde oluştuğunu ifade eder ve bunu şu sözleriyle vurgular: “Nasıl halklar iklimlerin değişikliği nedeniyle değişik doğalar edinmişler ve bu değişik doğalar birçok farklı göreneğe yol açmışsa, onların değişik doğaları ile göreneklerinden de aynı şekilde değişik diller doğmuştur.” (Eco, 2004). Görüldüğü üzere bu anlayışı savunan düşünörlere göre dil, kültürel bir süreçten geçerek zaman içerisinde oluşan bir olgudur.

Natüralist Teori: Bu görüşe göre dil; şaşırma, korkma, acı çekme, ağlama gibi çeşitli duygular neticesinde ortaya çıkan seslerle oluşmuştur. Condillac yeryüzünde konuşulan bütün dillerin kökeninde bir davranış dili olduğunu yani yüz hareketlerinin, jestlerin, el kol hareketlerinin, eklemli olmayan vurguların bulunması gerektiğini savunur.

Benzer olarak Rousseau da insanoğlunun ilk ifade biçimlerinin jestlerden oluşması gerektiğine söyler. Ona göre insanlar istediklerini sözcüklerle değil işaretlerle ifade ediyordu. Ayrıca Rousseau “sözün” insanoğlunun ihtiyaçlarından değil, duygulanmalarından kaynaklandığını; ihtiyaçların jestleri; duygulanmaların ise sesleri doğrduğunu öne sürer (Altınörs, 2012). Böylece, sözün ve dilin türeyişinde, ona göre insanın açlık, susuzluk gibi ihtiyaçları değil, aşk, nefret, acıma, öfke gibi duygulanmaları etkilidir.

Empirist Teori: Bu teoriye göre dili oluşturan sözcükleri insan deneyim ve tecrübeleri sayesinde elde eder. Bu teoriyi savunanların başında J. Locke ve B. F. Skinner gelmektedir (Çavuş, T.Y.) Locke’a göre dili oluşturan sözcükler ve onların temsil ettiği anlamlar aslında deneyimdir. Skinner ise dilin kazanılmasında uyarıcı-tepki ilişkisini merkeze alarak bir teori oluşturmuştur. Buna teoriye bir çocuğa uygun uyaranlar verildiğinde ve bu uyaranlara verilen tepkiler pekiştirildiğinde bir sözcüğün tekrarlanması çocukta alışkanlık oluşturacaktır. Böylece çocuk uygun uyaranla sözcüğü eşleştirecek ve daima bu uyaranla karşılaştığında ona uygun cevap tepkisini verecektir (Ay, 2014). Kısacası bu görüşe göre dil, bireylere uygun zamanda uygun pekiştiricilerin verilmesiyle meydana gelmektedir.

Rasyonalist Teori: Rasyonalistler dilin sadece duyu deneyimi ile açıklanamayacağını ifade etmişlerdir. Dilin bu özelliğini Chomsky (2014), "Dil doğuştan gelen bir şey değildir demek benim torunum ile bir kaya ve bir tavşan arasında hiçbir fark yoktur demektir" şeklinde somutlaştırmıştır. Ona göre bütün insanlar doğdukları andan itibaren evrensel bir gramere sahiptir. Yani bir bebek İngiltere’de doğsa bile Japonya’ya gittiğinde aynı rahatlıkla Japonca’yı da öğrenebilir. İşte bunu sağlayan derin yapıdaki ortaklıktır. Chomsky gibi Descartes’a göre de dil sadece insan türüne ait bir özelliktir. Hayvanlar iletişimi bilinçsizce kurar fakat insanın kullandığı dilde bir bilinç, bir düşünce söz konusudur (Çavuş, T. Y.). Bu düşünürlere göre dil, insanın bilişsel dağarcığında yer alan dil edinme aygıtının varlığına bağlıdır.

Evrimsel/Biyolojik Teori: Bu teoriye göre dilin ortaya çıkışı insanın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği birçok mutasyona dayanmaktadır. Fischer (2013) insan dilinin olası evriminden söz ettiği bir çalışmada insanın evrimini “*australopithecus, homo habilis, homo erectus, homo neanderthalensis, homo sapiens, modern insanlar*” olarak 6 gruba ayırmıştır. İnsanın evrimi ile dilin de ortaya çıktığı ve insanın konuşma yetisine ulaştığı fikrini ifade etmiştir. Yetişkin insanlara özgü daha uzamış bir yutağın daha anlaşılır bir ses dağarcığını da mümkün kılacağı düşünüldüğü (Peterson, 2009) için ancak gırtlak ve yutağın evrimleşmesi sonucunda modern insanın konuşma yetisine kavuştuğu kabul edilir. Dolayısıyla konuşma dilinin bugün bildiğimiz özelliklerini kazanmasının insanın serüveninde son ve belirleyici evreyi oluşturduğu yaygın bir görüştür (Izbul, 1980).

Mitolojik/ Teolojik Teori: Bu teori ve görüşlerin yanında dilin kökenine dair yapılan en eski açıklamalar mitolojik ve teolojik açıklamalardır. İster mitolojik ister teolojik olsun her iki görüşün ortak noktası ise dilin insanlara Tanrı tarafından verilmiş olduğudur (Çavuş, T. Y.). Öyle ki bu görüşlere göre dil Allah’ın ilâhi bir kudretine dayanmaktadır. Örneğin çok eski mitolojik bir görüş olan Kabalacı anlayışa göre dünyanın yaratılışı dilsel bir olgudur. Kabala inancında Yehova dünyayı alfabenin yirmi iki harfinden yaratmıştır (Eco, 2004):

“Temel yirmi iki harfi kesti, biçimlendirdi, ölçüp biçti, yerlerini değiştirdi, onlarla bütün yaratılanlara ve gelecekte oluşturulacak her şeye biçim verdi (II, 2)... Yirmi iki temel harfi bunlar bir surmuş gibi bir çarka koydu (I, 4) ...Onları nasıl karıştırıp, harflerin yerini nasıl değiştirdi? Alefi bütün Alefler, Beti bütün Betlerle;... sonuçta, her yaratık ve her söz tek bir Addan türedi (II, 5)”

Dante ise insanların çıkardıkları ilk ses, bir acı haykırışı iken, Âdem’in çıkardığı ilk sesin ancak bir “*sevinç ve aynı zamanda yaratanına bir saygı sesi*” olabileceğini düşünmüştür. Ona göre, Âdem ilk olarak Tanrı’nın ismini telaffuz etmiş olmalıdır. Dante’ye göre Âdem, Tanrı’yla yanıt şeklinde konuşmuştur. Bu yüzden, önce Tanrı onunla konuşmuş olmalıdır (Eco, 2004). Görüldüğü üzere dilin doğuşunun Tanrısal olduğunu belirten çeşitli mitolojik görüşler mevcuttur. Bununla birlikte birçok dinde insanların lisanları ile yaratıldıkları inancı vardır (Özkan Nalbant, 2015). Bu da kutsal kitaplar ışığında yine dilin kaynağına yönelik çeşitli teolojik görüşleri doğurmuştur. Çalışmada kutsal kitaplarda dil meselesine nasıl yaklaşıldığı konusu üzerinde durmak amaçlanmıştır. Alan yazın incelemesi sonucunda Aydar ve Ulutaş (2010) tarafından hazırlanan “Dilin Kökeni: Kur’an-ı Kerim ve Diğer Kutsal Kitaplara Göre Dil Olgusu” adlı bir çalışmanın mevcut olduğu görülmüştür. Adı geçen çalışmadan yola çıkılarak bu araştırmada kutsal kitaplarda dil olgusunun ortaya çıkışı, ilk dilin ne olduğu ve dillerin çeşitlenmesi konuları açıklanmaya çalışılmıştır.

Dilin Doğuşu Hakkında Öne Sürülen Görüşler

Yüzyıllarca ilgi çeken, üzerinde söz söylenen dilin doğuşu meselesi hakkında çeşitli görüşler bildirilmiştir. Antik Yunan’da dilin bir uzlaşımın, bir uyuşmanın mı ürünü olduğu yoksa doğadan, doğuştan olup nesnelere tabiatını, özünü mü temsil ettiği şeklindeki tartışmaları hatırlatır biçimde Arap dilcileri ve İslam kelimacıları dilin, özellikle Arap dilinin, vahye, ilhama dayanıp dayanmadığı hususunda çeşitli fikirleri savunmuşlardır (Cündioğlu, 1997). İslam kültürü içinde dilin kökeni ile ilgili temel tartışma onun Allah’ın öğretmesi ile mi yoksa insanların uzlaşması sonucu mu meydana geldiği şeklindedir. Konuyu tartışan âlimlerin görüşlerini dört başlık altında toplamak mümkündür (Ayдын, 2011):

- Vahiy veya tevkif fikrini savunanlar
- İstılah fikrini savunanlar
- Vakf/ Tevakkuf fikrini savunanlar
- Uzlaştırmacı yaklaşımı savunanlar

Vahiy veya tevkif görüşü genellikle Eş’ari ekolü tarafından benimsenmiştir (Yıldırım, 2004). Büyük bir çoğunluk “Allah Âdem’e tüm isimleri öğretti (Bakara/31)”, “...dillerinizin ve renklerinizin farklılığı O’nun ayetlerindedir (Rum/22)”, “Her ümmete gönderdiğimiz Peygamberleri ancak onlara apaçık bildirsün diye, kavminin diliyle gönderdik (İbrahim, 14/4)”, “Bu putlar, sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir (Necm/23)” gibi ayetlerden yola çıkarak dilin, ilahi (tevkifi) olduğunu öne sürmüştür (Cündioğlu, 1997). Bu bakımdan vahiy veya tevkif fikrini savunanlara göre dil, vahiy ve ilhama dayanmaktadır (Çetkin, 2014). Yani dil insanoğluna Allah tarafından öğretilmiştir.

İstilah fikrini savunanlara göre ise dil vahiy yoluyla öğretilmemiş, insanlar arasında gerçekleşen uzlaşma ve anlaşma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu görüşe göre dil zaman içerisinde oluşmuştur yani dil bir defada (vakt-i vahid'de) oluşmamıştır (Çetkin, 2014; Cündioğlu, 1997). Öyle ki bu anlayışa göre diller toplum içinden çıkıp gelişir (Yıldırım, 2004). Çünkü dil sosyal bir olgudur. Sosyal bir olgu olması ise onun insanlar tarafından uzlaşmalar sonucunda oluşturulduğunu göstermektedir. Diğer bir fikir olan uzlaştırmacı yaklaşımı savunanlara göre ise dilin bir kısmı Allah, diğer kısmı da insanlar tarafından meydana getirilmiştir. Anlaşmayı mümkün kılacak kadar dil bilgisinin bizzat Allah Teâlâ tarafından öğretilmiş olması gerektiği, geriye kalan kısmın ise zaman içerisinde doğmuş ve çoğalmış olabileceği söylenmiştir (Cündioğlu, 1997). Böylelikle dilin hem Allah hem de insanlar tarafından oluşturulduğunu savunmuşlardır.

Tevakkuf fikrini savunanlara göre ise her üç fikir de ispatlanamaz. Bu bakımdan bu görüştekiler çekimser kalmayı tercih etmişlerdir (Çetkin, 2014). Çünkü bu görüştekilere göre üç fikrin de kesinliği yoktur. Bu görüşlerin her birinin belirli bir ölçüde gerçeklik payı olduğu da üzerinde fikir birliğine varılan önemli bir noktadır (Yıldırım, 2004). Nitekim her bir görüşün kendi içinde tutarlılıkları olduğu düşünürler tarafından kabul edilmiştir. Buraya kadar olan kısımda dilin kökenine dair teoriler çeşitli düşünürlerin görüşlerinden hareketle açıklanmaya çalışılmıştır. Şimdi teolojik görüşlerin temel dayanak noktası olan kutsal kitaplardaki dil olgusu üzerinde durulacaktır.

Kutsal Kitaplara Göre Dil Olgusu

Dilin Ortaya Çıkışı

Kutsal kitaplar indirildikleri kavmin iman güçlerini kuvvetlendirmeyi amaçlayan yol gösterici kitaplardır. Bu sebeple her konu hakkında derinlemesine bilgi vermek amacı taşımazlar. Ancak üç büyük kutsal kitap olan Tevrat, İncil ve Kur'an'da dilin kökeni, dillerin farklılaşması meseleleriyle ilgili bazı bilgilerin mevcut olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan bu bölümde dilin doğuşu, ilk dilin ne olduğu ve dillerin farklılaşması meseleleri kutsal kitaplar ışığında ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Dilin ortaya çıkışı konusunda en geniş bilgilere Tevrat'ta rastlanılmaktadır. Tevrat'ta dünyanın yaratılışıyla ilgili başlangıç bölümünde öncelikle Tanrı'nın konuştuğu, yaratılışın biz söz edimiyle gerçekleştiği vurgulanır (Eco, 2004):

“Başlangıçta Allah, göğü ve yeryüzünü yarattı. Yeryüzü ıssız ve boştu; karanlıklar uçurumu örtüyordu... Allah: ‘ışık olsun’ dedi ve ışık oldu. Ve Allah ışığa ‘gün’ adını verdi; ve karanlıklara ‘gece’ adını verdi... (Yaratılış, 1)” şeklinde her şeyden önce Allah'ın konuştuğu ifade edilir.

Ancak Dante “*De vulgari eloquentia*” adlı yapıtında Yaratılış'ta geçen Tanrı'nın konuşmasını farklı bir biçimde yorumlamaktadır. Ona göre Tanrı'nın konuşması için bir dil kullanmış olması şart değildir. Burada Dante, Tanrı'nın doğa görüngüleri (ateş ve dolu, kar ve buğu, kasırga yeli) aracılığıyla kendisini dile getirdiğini belirten geleneği yeniden ele almakta, Tanrı'nın havayı gerçek sözcüklerin sesini çıkaracak şekilde hareket ettirmiş olabileceğini

öne sürmektedir (Eco, 2004). “Yaratılış” bölümünün devamında ise “...Ve Rab Allah topraktan tüm kır hayvanlarını ve göğün kuşlarını yaptı ve onlara ne ad koyacağını görmek için onları adamın yanına getirdi: her biri adamın ona vereceği adı taşıyacaktı. Ve adam bütün evcil hayvanlara, göğün kuşlarına ve vahşi hayvanlara isimler koydu...” bilgilerine yer verilmektedir.

Tevrat’ta varlıkların ilk insan tarafından isimlendirilmesi konusu şu bilgilerle devam etmekte ve somutlaştırılmaktadır:

“Ve adam bütün evcil hayvanlara, göğün kuşlarına ve vahşi hayvanlara isimler koydu; fakat adam için, ona uygun yardımcı bulunamadı. O zaman Rab Allah, adamın üzerine derin bir uyku getirdi, adam uyudu ve onun kaburgalarından birini aldı ve yerini kapadı. Âdem’den aldığı kaburga kemiğinden, Rab Allah bir kadın yaptı ve onu Âdem’e getirdi. Ve Âdem şöyle dedi: İşte, bu kez benim, kemiklerimden kemik ve etimden et, buna “kadın” adı verilecek, çünkü o, adamdan alınmıştır.”

Tevrat’ın verdiği bilgilere bakıldığında varlık alemi tam hazırlanmadan söz’ün zaten mevcut olduğu, sonrasında ise Hz. Âdem’in kendisine verilen ilimden yararlanarak varlık gösteren bütün nesnelere ad koyduğunu söylemek mümkündür (Özdemir vd., 2017). Görüldüğü üzere Tevrat’a göre her şeyden önce konuşan Allah’tır. Yine Tevrat’a göre varlıklara isim veren yani onları adlandıran ise ilk insan olan Hz. Âdem’dir. Bu varlıkların isimlerini ilk insan Hz. Âdem koymuş ve onun koyduğu bu isimlerle dil ortaya çıkmıştır. Ancak Tevrat, ilk insanın konuşmayı nasıl öğrendiği, varlıklara isim verme özelliğini ve yeteneğini nasıl kazandığı konusunda bilgi vermemektedir (Aydar & Ulutaş, 2010). Bunu da kutsal kitabın her konuda bilgi verme amacı taşımadığı sonucuna bağlamak mümkündür.

İncil’de dilin ortaya çıkışı ile ilgili Tevrat’ın aksine daha kısıtlı bilgilere yer verilmekte, özellikle “kelam (söz)” üzerinde durulmaktadır. Yuhanna İncili’nin ilk ayetlerinde şöyle denmektedir:

“Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı’nın yanındaydı ve söz Tanrı idi. Başlangıçta o, Tanrı’nın yanındaydı. Her şey onun vasıtasıyla var oldu ve var olan hiçbir şey onsuz olmadı. Yaşam ondaydı ve yaşam insanların ışığı idi... Söz, dünyaya gelerek her insanı aydınlatan gerçek ışıktı... Söz, beden oldu ve aramızda yaşadı. Biz de onun yüceliğini, biricik Oğul olarak Baba’dan aldığı lütuf ve gerçek dolu bu yüceliği gördük.” (Yuhanna, 1/1-14)

İncil’deki düşüncelerle benzer ifadeler Eski Hint’te, dil bilgisi ile ilgili çalışmaların kaynağı olarak da gösterilen dinî metinlerde de rastlanmaktadır. Bu ifadelerde sözün Tanrısallığı konusu açıkça hissedilmektedir (Özkan Nalbant, 2015):

“Bir zamanlar Hindistan’da ‘söz’ bir tanrıymış. Hintli’ler ‘vak’ diye adlandırdıkları söze, dile ve konuşmaya, tanrıların tanrısı gözüyle bakarlar. Nitekim bir Hint kalıntısı uyarınca, “Bütün

tanrılar söze bağlıdır. Hayvanlar da, insanlar da, bütün yaratıklar söze dayanır. Hep var olan yasanın ilk doğruluğu sözdür. Vedaların anasıdır. Söz tanrılar dünyasının kilit taşıdır” denmektedir.

Yuhanna'nın başka bir bölümünde ise “Yaşam veren ruhtur; beden bir şeye yaramaz. Size söylediğim sözler, ruhtur ve yaşamdır” (Yuhanna, 6/63) şeklinde İsa'nın söylediği sözlerin (kelam) “ruh” olduğundan bahsedilmektedir. Bu bakımdan Hıristiyanlıkta kelama büyük önem verildiği kabul edilmiştir. Buralarda geçen “kelam” sözcüğü her ne kadar farklı şekillerde yorumlansa da “söz” le yani dil ile ilişkili olduğu da söylenmektedir (Aydar & Ulutaş, 2010). Ancak Tevrat'ta olduğu gibi İncil'de de ilk insanın konuşmaya nasıl başladığı, varlıklara nasıl isim verdiği konusunda açıklayıcı bilgiler yer almamaktadır.

Diğer kutsal kitaplarda olduğu gibi Kur'an'da da dilin ortaya çıkışı ile ilgili birtakım bilgilere yer verildiği görülmüştür. Öncelikle Kur'an'da konuşma eylemine yönelik bazı ayetlerin varlığı tespit edilmiştir. *A'raf*, 172'de cennet hayatından önce insanın yaratılmasından sonra “Allah” ile “insan” arasında gerçekleşen konuşma eyleminin varlığına ilişkin şöyle denir (Özdemir vd., 2017):

“Hani Rabbin Âdemoğullarından (yani) onların sırtlarından zürriyetlerini çıkardı ve onları nefislerine şahit tutarak (bilinçlendirerek) Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (demişti). Onlar da: Evet (Rabbimizsin) şahit olduk dediler. (Bu şahitlik) kıyâmet gününde biz bundan gâfildik dememeniz içindir” (Araf, 172).

Ayette konuşma eyleminin karşılıklı diyalog hâlinde insanın yaratılması ile gerçekleştiği vurgulanmıştır. Ancak Kur'an'ın diğer kutsal kitapların aksine ilk insanın konuşmayı nereden ve kimden öğrendiğine açıkça değindiği tespit edilmiştir. Dilin ortaya çıkışına ilişkin açıklayıcı bilgilere özellikle Bakara Suresi'nde rastlanmaktadır. Bakara Suresi'nde yer alan bazı ayetlerde bu konuyla ilgili şöyle denir:

“Ve (Allah) Âdem'i yarattıktan sonra bütün eşyânın isimlerini O'na öğretti” (Bakara, 2/31)

“Allah Teâlâ: Yâ Âdem! Meleklerle eşyânın isimlerini bildir, dedi. O da, onlara, emredildiği üzere bildirince: Hakk Teâlâ, meleklerle: Ben, size demedim mi ki, göklerin ve yerin gaybını, olmuş ve olacağını ve sizin âşikâr söylediklerinizi de, gizli tuttuğunuz şeyleri de bilirim, buyurdu” (Bakara, 2/33)

Bu ayetler çeşitli düşünürlerce benzer şekillerde yorumlanmıştır. Bu ayetlerden yola çıkan es-Suyûtî'ye göre dil, Allah tarafından yaratılıp kullarına bahşedilmiş bir hediyedir. Bu konudaki en önemli dayanak ise Bakara 31. ayetidir (Çetkin, 2014). Âmidî ve İbn Hazm gibi bazı İslam düşünürleri bu ayetleri “Hz. Âdem ve meleklerin ancak Allah'ın öğretmesiyle bir şeyler bildiğine delâlet etmektedir” diye yorumlamaktadırlar. Bu ayetlerden yola çıkan düşünürlerce göre “Allah Teâlâ sesleri ve harfleri yaratmış, onları bir kimseye işittirmiş, onların delâlet ettiği manalar hususunda o kimsede kesin bir ilim meydana getirmiştir” ve dil bir defada toptan Hz. Âdem'e öğretilmiştir (Yıldırım, 2004). Görüldüğü üzere Kur'an'a göre ilk kez Allah tarafından varlıklara isimler verilmiş ve Allah tarafından bu isimler Hz. Âdem'e öğretilmiştir.

Hatta Rahman Suresi'nde geçen bir başka ayette ise şöyle denir: "İnsanı, O yarattı ve ona beyanı öğretti" (er-Rahman, 55/3-4)

Yukarıdaki ayeti ise düşünürler farklı şekillerde yorumlamışlardır. Bazı düşünürler "beyan" lafzını "insanın konuşma kabiliyeti" olarak ifade etmişlerdir. İbn Aşur gibi bazı düşünürler ise bu ayeti, Allah'ın insanda konuşma gücünü yaratması ve onu eşyaya isim vermeye, dil vaz etmeye muktedir kılmaması olarak açıklamışlardır (Yıldırım, 2004). Bu yorumlardan hareketle bazı araştırmacılar Allah'ın Âdem'e kendi gereksinimini karşılayacak kadar dili öğrettiği, sonraki gelişmeler için de ona dilde artışlar meydana getirebilme kudreti verdiğini kabul etmişlerdir (Aydın, 2011). Ancak bu isim vermenin ve buna dair bilgiyi Âdem'e öğretmenin keyfiyeti de diğer kutsal kitaplarda olduğu gibi kesin değildir.

İlk Dil Nedir?

Dilin kökeni ve kaynağı konusu insan için daima ilgi çekici ve gizemli bir konu olmuştur. Bu çerçevede insanın ortaya çıkışı ile sıkı ilişki içinde olan dil konusu yüzyıllardır araştırmalarda yer bulmuştur. Dilin kökeni ile birlikte ilk dilin ne olduğu sorusu üzerine de çalışmalar yapılmıştır.

Dilin kökeniyle ilgili araştırma yapan bazı düşünürlere göre ilk dil ya Çince idi, ya İbranice, ya hiyerogliflerin Mısır lisanı, ya Polinezya dili, ya Amerika Kızılderili lisanı ya da Hollandaca veya İsveççe... Diğer bazı düşünürlere göre ise ilk dili, tarih-öncesi insanın tıslamalarında ve homurdanmalarında, duyularımızın ateşliliğinin dışı vurumunda, Ay'ın ya da sayıların sembolizminde aramak gerekmektedir (Dessalles vd., 2014). Ruhlen ise elli bin yıl önce atalarımızca konuşulan bir köken/ilik dilin kelime hazinesine bağlı olan otuz kadar "kök dil" ortaya koymuş ve bütün dillerin bu kök dilden türediğini iddia etmiştir. Tek kökenlilik dediği bu anlayışla, insan dilinin bir defada ortaya çıktığını ve şimdi var olan bütün dillerin bu ilk dilden gelişmiş şekiller olduğunu ileri sürmüş, bir yandan da erken dönem insanların konuştuğu, bağımsız olarak gelişmiş ancak sonradan ölmüş dillerin olabileceğini belirtmiştir (Ruhlen, 2006). Bu şekilde **Monogenist**'ler olarak adlandırılan birçok bilgin de dilin tek bir kaynaktan doğduğu fikrini savunmuştur. Hatta bu konuda Mısır firavunlarından birinin yaptığı bir deneme efsane olarak anlatılmıştır (Üçok, 2004):

"Firavun yeni doğmuş bir çocuğu alır ve ağzından çıkacak ilk kelimeyi tespit etmek amacıyla çocuğun dünya ile ilişkisini keser. Konulan nezaretçiler çocuğun ilk sözcüğünün '**bekkos**' olduğunu firavuna bildirirler. Firavun memlekette araştırmalar yaptırır ve bu kelimenin Frikya dilinde 'ekmek' anlamına geldiği öğrenilir. Bundan dolayı dünyada ilk dilin Frigya olduğu sonucuna ulaşılır."

Yine ilk dili öğrenmeye yönelik yapılan bir diğer deneme ise şu şekilde anlatılmaktadır (Ay, 2014):

"II. Friedrich, hiç kimseyle hiçbir şey konuşmaksızın yetişen çocukların, ergenliğe vardıklarında hangi dili ve lehçeyi konuştuklarını sınamak istedi. Ve bu yüzden dadılarla sütannelerle, bebeklere süt vermelerini ve onlarla konuşmamalarını emretti. Aslında çocukların ilk dil olarak İbranice'yi mi,

Yunanca, Latince ya da Arapçayı mı, yoksa onları dünyaya getiren anne ve babalarının dilini mi konuştuklarını bilmek istiyordu. Ancak çabaları sonuç vermedi; çünkü çocukların ya da bebeklerin hepsi ölüyordu.”

Bazı görüşlere göre ise türler değişik koşullarda gelişmişse ve dilsel yetenek evrim içinde ortama uyuma bağlıysa, o zaman çoğul-köken var demektir. Vico bu görüşü şu sözleriyle desteklemektedir: “Nasıl halklar iklimlerin değişikliği nedeniyle değişik doğalar edinmişler ve bu değişik doğalar birçok farklı göreneğe yol açmışsa, onların değişik doğaları ile göreneklerinden de aynı şekilde değişik diller doğmuştur”. Yani tek kökenlikten ziyade çok kökenliğin olduğunu öne sürmüştür. Görüldüğü üzere bu konuda bilim insanları arasında görüş birliği mevcut değildir. Bütün kutsal kitaplarda ilk konuşan insanın Hz. Âdem olduğu belirtilmiştir. Ancak üç kutsal kitapta da onun hangi dili ilk olarak konuştuğu noktasında açıklayıcı bir bilgiye yer verilmemiştir. Bununla birlikte birçok düşünürün görüşüne göre en eski dil Tevrat’ın dili olan İbranice’dir (Üçok, 2004). Origenes’ten Augustinus’a Kilise Babaları, İbranice’nin, dillerin karışmasından önce, insanlığın ilk dili olduğunu çürütülmesi olanaksız bir veri olarak kabul etmişlerdir. Örneğin Postel, İbranice’nin Nuh’un çocuklarından geldiğini söylemiş, Arapça, Keldanice, Hintçe’nin ve dolaylı yoldan Yunanca’nın da İbranice’den türediğini belirtmiştir (Eco, 2004). Ancak bu görüşler temeli bilimselliğe dayanmadığı için birer varsayım olarak kabul edilmektedir.

Bazı İslam düşünürleri ise Hz. Âdem’e öğretilen ilk dilin İbranice, Süryanice, Yunanca ya da Arapça olduğu yönündeki görüşleri kabul etmezler çünkü onlara göre bu görüşlerin hiçbir nakli delili yoktur. Örneğin İslam âlimi İbn Hazm Hz. Âdem’e öğretilen ilk dilin hangisi olduğuna dair kesin bir bilgiye sahip olmadığımızı belirttikten sonra ilk dil ile ilgili şu ihtimalleri sıralamıştır (Demir, 2008):

- İlk dil unutulmuş, yok olmuş olabilir.
- Günümüzde konuşulan dillerden herhangi biri olabilir.
- Hz. Âdem’e yeryüzündeki bütün diller öğretilmiş olabilir.
- Bütün diller tek bir dilden oluşması da mümkündür. Hz. Âdem’in çocukları yeryüzüne dağılarak yayıldıkları için birden fazla dil oluşmuş olabilir.

Görüldüğü üzere ilk dilin ne olduğuna yönelik kutsal kitaplarda kesin bilgiler mevcut değildir. Bütünler arasında da bu konuda görüş birliği yoktur.

Dillerin Çeşitlenmesi

Dilin kökeni meselesi dillerin bir asıldan mı geldikleri yoksa ayrı ayrı mı oluştuğu konusunda sıkı sıkıya ilişkilidir (Üçok, 2004). Tarih boyunca insan dilinin doğuşu, ilk konuşulan dilin ne olduğu, dillerin farklılaşmasının nasıl gerçekleştiği üzerine çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Özellikle kutsal kitapların tamamında konuşan ilk insanın Hz. Âdem olduğu açıkça belirtilmiştir. Ancak kutsal kitaplarda dilin kökenine dair detaylı ve açıklayıcı bilgilere yer verilmediği de görülmüştür. Bu bakımdan ilk konuşulan dilin hangi dil olduğu, yeryüzündeki bütün dillerin nasıl olup da bu kadar farklılık gösterebildiği soruları geçmişte olduğu gibi günümüzde de ilgi çekmeye devam etmiştir.

Dillerin çeşitlenmesi konusunda İslâm âlimleri de birtakım ifadelerde bulunmuşlardır. İslâm âlimlerine göre insanoğlu dünya hayatına Mekke veya oraya yakın bir bölgede başlamıştır. Daha sonra inşalar çoğalmış ve Yemen, Mezopotamya, Bilâdü’ş-Şâm ve Mısır gibi bölgelere yerleşmişlerdir. Kuzeye yerleşenler köken dil olarak Süryanice ve Aramice gibi dilleri meydana getirmiş; daha kuzeye, doğuya ve batıya gidildikçe diller daha da çeşitlenmiş ve günümüzdeki dil ailelerini oluşturmuşlardır (Kahraman, 2022). Kutsal kitaplar ilk olarak insanların imanlarını derinleştirmek amacı taşıdığı için bu kitaplarda dille ilgili detaylı bilgilere rastlamak oldukça güçtür. Çünkü bu kutsal kitaplar insanları her konuda açık açık bilgilendirmek gibi bir gaye taşımazlar. Bu sebeple kutsal kitaplarda dilin kökenine ve farklılaşmasına dair kesin bilgiler bulunmamaktadır (Özdemir vd., 2017). Ancak dillerin farklılaşmasıyla ilgili meseleye açıklayıcı bir biçimde özellikle Tevrat’ta yer verildiği tespit edilmiştir. Tevrat’ta bu konuyla ilgili şöyle denir.

“Tüm yeryüzü aynı dili ve aynı sözcükleri kullanıyordu. İnsanlar doğuya doğru göç ederken, Şinar ülkesinde bir ova buldular ve oraya yerleştiler. Birbirlerine şöyle dediler: ‘Haydi! Kerpiç yapalım ve onları ateşte pişirelim.’ Ve taş yerine kerpiç ve harç yerine zift kullandılar. Yine şöyle dediler: ‘Haydi!’ Kendimize bir kent ve başı göğe dokunan bir kule inşa edelim ve yerin tüm yüzüne dağılmayalım diye bir isim (nam) yapalım.’ Rab, Âdem oğullarının yapmış oldukları kenti ve kuleyi görmek için, indi. Ve Rab şöyle dedi: ‘İşte, hepsi tek bir halk oluşturuyorlar ve tek bir dil konuşuyorlar ve bu iş bir başlangıçtır. Haydi, inelim ve burada onların dillerini karıştıralım ki artık birbirlerini anlamasınlar!’ Ve Rab, oradan onları yerin tüm yüzüne dağıttı; onlar da kenti inşa etmeyi bıraktılar. Bu nedenle ona Babil adı verildi; çünkü Rab, tüm yeryüzünün dilini orada karıştırmıştır ve Rab, insanları yerin tüm yüzüne oradan dağıtmıştır.” (Tevrat, Yaratılış, 11/1-9).

Kur’an’da ise bu konuda kesin bir bilgiye rastlanmamakla birlikte şu ifadelere yer verildiği görülür:

“Allah Âdem’i yarattıktan sonra bütün eşyânın isimlerini O’na öğretti” (Bakara, 2/31). Bu ayetten yola çıkarak İslam âlimlerinin bu konuda çeşitli fikirler öne sürdükleri görülür. Bir grup âlimin aktardığına göre ayette geçen ‘isim’ ile Arapça, Farsça, Rumca, İbranice, Süyanice ve diğer dillerde bütün yaratıkların isimleri öğretilmiştir. Bu bakımdan Âdem’e bütün dillerin öğretildiği kabul edilmiştir (Aydar & Ulutaş, 2010). Hatta bazı Kısasül Enbiya’larda nakledildiğine göre Âdem’in tek bir dili yoktur, kendisine Allah tarafından Türkçe de dâhil olmak üzere birçok dil öğretilmiştir. Bu dillerin sayısının yedi yüz olduğuna dair görüşler mevcuttur (Nalbant, 2015). Hatta yine Kur’an’da yer alan “İnsanı, O yarattı ve ona beyanı öğretti” (er-Rahman, 55/3-4) ifadesine dayanılarak Âdem’e 700 dil öğretildiği iddia edilmektedir. Derken Hz. Âdem ölüp çocukları dünyanın her tarafına yayılınca onlardan her biri bu dilleri biriyle konuşmaya başlamıştır (Yıldırım, 2004). Bu görüşlere göre dil tek bir kaynaktan gelmemiş, bütün diller Âdem’e toplu olarak öğretilmiş ve bu şekilde farklı diller oluşmuştur.

Kur’ân’a göre dillerin ve renklerin farklılık göstermesi Allah’ın varlığının bir delilidir. Kur’ân’da bu durum cem’ sigasıyla “ihtilâf-ı elsine” şeklinde ifade edilmektedir. Âyet şöyledir: “O’nun delillerinden biri de gökleri ve yeri halk etmesi, dillerinizin ve renklerinizin farklı olmasıdır. Şüphesiz ki bunda bilenler için alınacak dersler vardır.”

Gökler, yer ve içindekiler nasıl Allah'ın iradesi ile var edilmişlerse aynı şekilde dil ve renklerin farklılığının da tamamen Allah'ın iradesi ile olduğu kabul edilir (Kanarya, 2019). İslam âlimleri arasında Âdem'in önceleri tek bir dil konuştuğu, daha sonra diğer dillerin bu ilk dilden türediğini kabul eden görüşlerin olduğu da görülür. Âlimler bu ilk dilin Süryanice, Nebatice ve İbranice olabileceğini söylemişlerdir. Hatta "Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti" ayetinde geçen bütün isimlerin Arapça olduğunu dile getiren görüşler de mevcuttur. Ancak bu görüşlerin herhangi bir dayanak noktası olmadığı da araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Yalnızca "İnsanlar tek bir ümmetti" (Bakara, 2/213) ayetinden yola çıkılarak acaba tek bir millet olan insanların dili de tek miydi diye bir düşünce biçimi oluşmuştur. Ancak farklı dilleri konuşmanın millet ya da ümmet olmaya engel olmayacağını muhtemel olduğu da unutulmamıştır (Aydar & Ulutaş, 2010). Bu bakımdan Kur'an'da farklı dillerin varlığından söz edilmediği görülmüştür.

SONUÇ

Dil, insanın varlığıyla birlikte binlerce yıldır ilgi çekmiş, üzerinde çokça söz söylenmiş gizemli bir olgudur. Özellikle köken meselesi ve ilk dilin ne olduğu konularıyla ilgili olarak bilim adamları ve âlimler tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak dilin kaynağına yönelik üzerinde fikir birliğine varılamayan çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır.

Başta Kur'an olmak üzere tüm kutsal kitaplarda dile büyük önem verildiği görülmektedir. Üç kutsal kitapta da konuşan ilk insanın Âdem olduğu açıkça belirtilmiştir. Ancak kutsal kitaplar ışığında yapılan incelemeler sonucunda dilin kökenine yönelik iki ayrı inanışın olduğu tespit edilmiştir. Kur'an'da dilin Allah tarafından Âdem'e öğretildiği vurgulanırken Tevrat'ta ise varlıkları Âdem'in adlandırdığı üzerinde durulmuştur. Bu bilgilerden hareketle bazı Arap dilbilimcileri dilin kaynağının tevkifi, ıstılahi veya birleştirici olacağı yönünde çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Kimilerine göre dili Allah öğretmiş, kimilerine göre dili insan oluşturmuş, kimileri ise dilin bir kısmının Allah bir kısmının ise insan tarafından oluşturulduğu tezini savunmuştur. Ancak Tevrat, İncil ve Kur'an'da dilin doğuşuna ilişkin ortak bir beyanın olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte konuşulan ilk dile, bu konuşmanın nasıl gerçekleştiğine yönelik kesin bilgilere de rastlanmamıştır. Ancak dillerin farklılaşmasıyla ilgili açıklayıcı bilgilere sadece Tevrat'ta yer verildiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2016). *Anlambilim, anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Bilgi Yayınevi.
- Altınörs, S. A. (2012). Rousseau'nun dilin kökeni meselesine yaklaşımı. *Bilig*, 63, 1-10.
- Altunya, H. (2003). *Fârâbî'de dil felsefesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Ay, E. (2014). Dilin kökeni üzerine. https://www.academia.edu/7591710/Dilin_K%C3%B6keni_%C3%9Czerine (Erişim tarihi 07.11.2024)

- Aydar, H. & Ulutaş, İ. (2010). Dilin kökeni: Kur' an-ı Kerim ve diğer kutsal kitaplara göre dil olgusu. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkihs or Turkic*, 5(4), 679-696.
- Aydın, İ. (2011). Kur'an perspektifinden dillerin kökeni meselesi. *Dilbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11(3),95-115.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma: yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi.
- Başkan, Ö. (1986). İnsan dilinin doğuşu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 143-156.
- Chomsky, N. (2001). *Dil ve zihin*. (A. Kocaman, Çev.). Ayraç Yayıncılık. (Orijinal eserin ilk yayın tarihi 1988).
- Chomsky, N. (2009). *Bilgi sorunları ve dil*. (V. Kılıç, Çev.). Bgst Yayınları. (Orijinal eserin ilk yayın tarihi 1988).
- Chomsky, N. (2014). *Dilin mimarisi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Chomsky, N. (2018). *Doğa ve dil üzerine*. (A. B. Karadağ, Çev.). Sözcükler Yayınları. (Orijinal eserin ilk yayın tarihi 2002).
- Cündioğlu, D. (1997). *Anlam'ın buharlaşması ve Kur'an -Hermenötik bir deneyim (II)*. Tibyan Yayıncılık.
- Çavuş, H. (T. Y.). Dilin ortaya çıkışı ile ilgili teoriler.
https://www.academia.edu/1191525/D%C4%B0L%C4%B0N_OR_TAYA_%C3%87IKI%C5%9E_%C4%B0L_E_%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0_TEO_R%C4%B0LER (Erişim tarihi 05.11.2024).
- Çetkin, M. (2014). Celâleddin es-Suyûtî ve dillerin kaynağı hakkındaki görüşleri. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (4), 131-150.
- Demir, R. (2008). İbn Hazm'a göre dilin menşesi ve ilk dil problemi. *Usûl*, (10), 107-124.
- Dessalles, J. L., Picq, P., & Victorri, B. (2014). *Dilin kökenleri*. Bilge Kültür Sanat.
- Eco, U. (2004). *Avrupa kültüründe kusursuz dil arayışı*. (K. Atakay, Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2021). Dilin doğuşu ve evrimi: basamak teorisi. *Dil Araştırmaları*, 29, 1-17.
- Erkman-Akerson, F. (2008). *Türkçe örneklerle dile genel bir bakış*. Multilingual Yayıncılık.
- Fischer, S. R. (2013). *Dilin tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal eserin ilk yayın tarihi 1999).
- İncil*. (2009). (D. Pamir, Çev.). Sent Antuan Kilisesi.
- İzbul, Y. (1980). İnsanın ilk dili konusunda tartışma işaret ya da müzik dili olabilir miydi? *Antropoloji*, 12, 139-158. https://doi.org/10.1501/antro_0000000183
- Kanarya, B. (2019). Kur'ân ve hadislerde 'dil' olgusuna genel bir bakış. *Diyanet İlmî Dergi*, 55, 13-36
- Karaman, B. İ. (2017). Dilin kökeni. *Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi*, (1), 21-33.
- Karaman, F. (2022). İletişimin doğuşu: köken dil ve dillerin çeşitlenmesi. *MARİFE Dini Araştırmalar Dergisi*, 22(1), 91-111.
- Kıran, Z., & Kıran, A. (2018). *Dilbilime giriş*. Seçkin Yayıncılık.
- Kur'an-ı Kerim*. Huzur Yayın.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.

- Özdemir, C., Özdemir, E., & Uysal, L. (2017). *Dillerin ortaya çıkışı ve gelişimi üzerine bir değerlendirme*. <https://www.researchgate.net/publica> (Erişim tarihi, 17.10.2024).
- Özkan Nalbant, B. (2015). Bazı Türkçe kıssau'l enbiyalara göre Âdem'in dili. *U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 69-77.
- Peterson, B. (2009). Dilin evreni. *Bilim ve Teknik*, 56-59.
- Porzig, W. (2011). *Dil denen mucize* (V. Ülkü, Çev.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ruhlen, M. (2006). *Dilin kökeni*. (İ. Ulutaş, Çev.). Hece Yayınları.
- Saussure, F. D. (2014). *Genel dilbilim yazıları* (S. Kılıç, Çev.). İthaki Yayınları.
- Songar, A. (1986). *Dil ve düşünce*. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı Yayınları.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2018). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Tevrat. (2008). (H. Demirel, Çev.). Sent Antuan Kilisesi.
- Üçok, N. (2004). *Genel dilbilim (Lengüistik)*. Multilingual Yayıncılık.
- Üçok, N. (2004). *Genel dilbilim*. Multilingual Yayınları.
- Yıldırım, Z. (2004). Kur'an ışığında dillerin kaynağı problemi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Dergisi*, (22), 88-107.
- Yüksel, H. G. (2009). Felsefenin gözü ile dilin bazı problemleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 151-163.

Etik Metni: "Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir. Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmeyen bir çalışmadır."

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışma tek yazarlı bir çalışma olup yazarın katkı oranı %100'dür.

KATKI ORANI	KATKIDA BULUNAN YAZAR(LAR)
Fikir ve Kavramsal Örgü	Fatma Nur DOĞAN
Literatür Tarama	Fatma Nur DOĞAN
Sonuç lar	Fatma Nur DOĞAN

Finansal Destek: Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır.

Bilgilendirilmiş Onam Beyanı: Bu çalışma derleme bir çalışma olduğu için bilgilendirilmiş onam formu kullanılmamıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Makale ile ilgili tüm veriler makalenin içinde yer almaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazarın araştırma ile ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Bu eser CC BY (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>) ile lisanslanmıştır.

Sorumluluk Reddi/Yayıncı Notu: Tüm yayınlarda yer alan ifade, görüş ve veriler yazar(lar) ve katkıda bulunan(lar)ın görüşleridir. IJOEEC ve/veya editör(ler), içerikte belirtilen herhangi bir fikir, yöntem, talimat veya üründen kaynaklanan kişiler veya mülke yönelik zararlardan ve ihlallerden sorumlu değildir.